סד א טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ה בהגה"ה :

סה ב ג ד ה מיי' פ"ט מהל' זכייה ומתנה הלכה כא כב כג טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף ג :

סו ו מיי' שם פ"ח הל' טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף ד :

סז ז מיי' שם הלכה יד. טוש"ע שם סעיף ה :

סח ח ט מיי' פ"ב מהל' גירושין הל' יב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף טז:

אמרה ליה (א) מן יהיב לן מכותבות דיריחו ואכלנא ביה נפל עלה חורבה ומתה, אמרו חכמים *הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה, מתה, אינו יורשה: סבלונות מועטין שתשתמש בהן בבית אביה וכו': יתיב רבין סבא קמיה דרב פפא ויתיב וקאמר, בין שמתה היא ובין שמת הוא, הדר הוא- סבלונות, הדרי מאכל ומשתה לא הדר, הדרא בה איהי, הדרא אפילו כישא דירקא, אמר רב הונא בריה דרב יהושע ושמין *להן דמי בשר בזול, עד כמה בזול? עד תילתא: **מתני'** *שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים *ושייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת, לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת: **גמ'** מאן תנא דאזלינן בתר אומדנא? אמר רב נחמן- רבי שמעון בן מנסיא היא דתניא *הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואחר כך בא בנו מתנתו מתנה רבי שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה *(שאלמלא) היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן רב ששת אמר ר' שמעון שזורי היא *דתניא בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו, חזרו לומר אף המפרש והיוצא בשיירא, רבי שמעון שזורי אומר אף המסוכן ורב נחמן מאי טעמא לא מוקים לה כרבי שמעון שזורי? שאני התם דאמר כתבו, ורב ששת מ"ט לא מוקים לה כרבי שמעון בן מנסיא? אומדנא דמוכח שאני, מאן תנא להא דתנו רבנן הרי שהיה חולה ומוטל במטה ואמרו לו נכסיך למי? ואמר להן

דומה

נכנס אחריה לחורבה לבודקה . פי' רבינו יעקב דבארוסה מיירי (ו) ובא לראות אם היא תותרנית אם לאו ואם אינה תותרנית ישאנה ואמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה ולא לשם נישואין נכנס ולכן אם מתה לא יירשנה אבל אם לא נכנס אחריה לבודקה היה יורשה וכגון שהחורבה שלו כדאמר בכתובות פרק נערה (דף מח: ושם) לעולם היא ברשות האב היה לו חצר בדרך ונכנסה עמו יורשה דחצר דידיה לנשואין ולפירוש זה לא היתה תותרנית אלא כותבות היו בחיקו כמו שאמרה או היתה יודעת שצנון היה ולכך אמרה מאן יהיב לן מכותבות לאכול עם הצנון ורבינו שמואל פירש שנשאה כבר ונמצאת תותרנית שהיה בדעתו לגרשה ומיהו קשיא דלא הוה ליה למימר הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה אלא הוה ליה למימר הואיל ונכנס אחריה לבודקה ומה שפי' רבינו שמואל מכח הך דהכא שאם היה בדעתו לגרשה שוב אין לו פירות לאו ראיה היא כדפרישית שהרי לאו נשואה היתה ומההיא דגיטין (דף יח.) נמי אין ראי' דהא בין ר' יוחנן וריש לקיש דפרק שני דגיטין (דף יז:) לא סבירא להו הכי אלא לרבי יוחנן מוציאין פירות משעת *[נתינה ולריש לקיש משעת כתיבה ולמאי דמפרש ר"י התם] אית ליה לריש לקיש משעת חתימה דהא איכא נמי בין ר' שמעון ורבנן פירי משעת כתיבה עד שעת חתימה: **מיכלא** ומשתיא לא הדרי סבלונות הדרי. מוהרי הדרי והיינו סבלונות נתרי גווני מוהרי כדפי' רשב"ם לעיל: **מאן** תנא דאזיל בתר אומדנא כו'. נ"ע אי שייכא הך מילתא בדברים שבלב אינם דברים ובפרק שני דקדושין (דף מט: ושם) הארכתי בה: **רבי** שמעון שזורי היא. וה"ה היה יכול לומר רבנן דידיה אלא לרבי שמעון ומחלוקתו קאמר אי נמי משום דר' שמעון שזורי אית ליה טפי דאזלינן בתר אומדנא יותר מדרבנן 'דידיה להכי נקט ר' שמעון שזורי :

אמרה ליה. דרך שחוק : **מאן יהיב לן מכותבות דיריחו.** שהן מתוקים ונאכל עם הצנון שהוא חד שכן היה דרכן לאכול תמרים עם הצנון שזה חד וזה מתוק ומתקן זה את זה ולפי שהבינה שלנסותה נתכוין השיבתו דרך שחוק כך וללישנא דאמרי' שנטל עמו כותבת אמרה כותבות דיריחו אני מריח ולא צנון. יריחו נקראת 'עיר התמרים' והיינו כותבות : **נפלה עליה חורבה ומתה.** ובא הבעל לפני ב"ד והיה רוצה לירש את אשתו ואמרו חכמים הואיל ולא נכנס עמה לבא עליה אלא לבודקה ולגרשה ומתה בתוך כך אינו יורשה אית דגרסי הכי ומוקי לה בארוסה ולא נהירא לי דאפילו בא עליה בימי אירוסין קודם הכנסתה לחופה לא ירית לה כדתני *חנן בר אמי אשתו ארוסה לא אונן כו' מתה אינו יורשה דאין הבעל יורש את אשתו עד שתכנס לחופה כדנפקא לן (לעיל דף קיא:) ירושת הבעל משארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה דהיינו לאחר שנכנסה לחופה הלכך בנשואה מוקמינן לה והכי גרסי' ואמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה לבודקה מתה אינו יורשה, דכיון דהיה בדעתו לגרשה אם ימצאנה בעלת מום ובתוך כך מתה קודם שנתפייסו אינו זוכה בירושה ומהכא שמעינן שמי שמתה אשתו מתוך קטטה שיש בדעתו לגרשה שוב אינו יורשה כדאמרי' במס' גיטין (דף יח.) משנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות : **ויתיב וקאמר בין שמת הוא בין שמתה היא והדר בה** . איהו ומגרש לה : **סבלונות הדרי** . כגון סבלונות שאין עשוין ליבלות ששלח שהם אבל אוכלא ומשתיא שאכל בבית חמיו לא הדרי מסתמא אם אכל מסעודת חתן שם בדינר דהיינו עשוין ליבלות הלכך מחולין כדתניא לעיל* אבל אם פירש על מנת שיחזרו לי הדרי לא שנא סבלונות מרובין ולא שנא סבלונות מועטין כדמפ' במתני' אבל אי הדרא בה איהי אפי' כישא דירקא הדרא אגודה של ירק, אבל קודשין לא הדרי כדאמרי' לעיל מכין גזירה שמא יאמרו כו': **ושמין להן בבשר בזול**. כשיחזרו לו אוכל ומשקה שהאכילם והשקם ישומו בזול כדמפ' לקמיה לפחות שליש מדמיו שבענין זה שמין כל מחזירין אוכלים שהאכילום מתחלה שלא לדעת חזרה שאילו היה יודע שצריך להחזיר לא היה אוכל משלו ומיהו בזול מיהא מחזיר וה"נ אמרו (ב"ק דף כ.) גבי אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית דמי שעורים בזול או דמי עמיר בזול וכן (כתובות דף לד:) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה שחטוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול ומהכא פשטינן לכל בזול דהיינו כל הדמים חסר שליש כל זוזא חשבינן ואמרי' לשלומי בארבעה דנקי ארבעה מעות דהיינו שני חלקי דינר שהרי שש מעה כסף דינר ודנקא היא מעה : **מתני' שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים**. וה"ה אם חילק על פיו בלא כתיבה שאמר נכסיי לפלוני (ג) כדתניא לקמן (דף קנו:) באמן של בני רוכל שמתה וקיימו חכמים את דבריה וכגון שהיו עדים שהיה שכיב מרע כשכתב או נתן מתנה זו או שכתב בשטר "כד קציר ורמי בערסיה" כדאמרי' לקמן בגמרא: **שייר קרקע כל שהוא**. כשיעור המפורש בגמ' : **מתנתו מתנה** . 'דמתנת שכיב מרע במקצת' אם עמד מחליו אינו חוזר וכגון שכתוב בו קנין כדפסקינן לקמן בגמרא והלכתא 'מתנת שכיב מרע במקצת' בעי קנין אע"ג דמית 'ומצוה מחמת מיתה' (ג) (במקצת) לא בעי קנין והוא דמית [אבל אם] עמד חוזר אע"ג דקנו מיניה הואיל ומדאגת מיתה לוה מתנה זו : **מתנתו מתנה** . הואיל ושייר לעצמו הרי היא כמתנת בריא הלכך בין עומד מחליו בין מת מתנתו קיימת דשלא מדאגת מיתה נתן : **לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה** . ואם עמד חוזר אפי' קנו מידו שנראין הדברים שמחמת מיתה נתן וע"מ שאם לא ימות לא יתקיים מתנה דמדלא שייר מידי אמרי' (ד) *לאו אדעתא דהכי יהב ליה שאם יעמוד מחליו ימות ברעב וילטרך לבריות אבל אם מת מיהא מתנתו מתנה בין שייר בין לא שייר כדמוכח בגמ' אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולן כו' ואפי' לא קנו מידו קנו כל הנכסים לאחר מיתתו היכא דלא שייר מידי נדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו וטעמא מפרש בגמ' ודוקא שכיב מרע שכתב כל נכסיו סתם ולא לוה מחמת מיתה ולא הזכיר דברי מיתה בשעת צואה אבל 'מצוה מחמת מיתה' אפי' שייר קרקע כל שהוא וקנו מיניה אין מתנתו מתנה אלא, אם עמד חוזר כדפסקינן לקמן בגמרא וכדפרישית : **גמ' מאן תנא** . דסבירא ליה דאזלינן בתר 'אומדנא דדעתא דטעו מתנה' אע"פ שלא פירש כמי שפירש דמי דקתני היכא דלא שייר 'קרקע כל שהוא' אמדינן דעתיה שנתייאש מן החיים ולהכי לא שייר ואדעתא דהכי יהב שאם ימות תתקיים המתנה ואם יעמוד תחזור לו ולא תתקיים המתנה : **ועמד וכתב נכסיו לאחרים** . כששמע שמת בנו אך לא פירש שבשביל מיתת בנו הוא עושה אלא סתם נתן : **מתנתו מתנה** . אחרי שלא פירש ותלה במיתת בנו דלא אזלינן בתר אומדן דעתיה ומתני' ר"ש בן מנסיא היא דקתני (ה) (הכא) דלא שייר אין מתנתו מתנה דאמדינן דעתיה שאילו היה יודע שיעמוד מחולי זה לא היה נותן כל נכסיו : **היוצא בקולר** . ליהרג ואין דעתו מיושבת עליו כל כך וכשאמר "כתבו", ע"מ לתת לאשתו אמר אלא מתוך טרדו ודאגתו שכח ולא אמר תנו : **המפרש** . מיבשה לים : **אף המסוכן** . קרוב למיתה שדעתו שיכתבו ויתנו דלפטור את אשתו מן הייבום נתכוין : **שאני התם דאמר כתבו** . גלי דעתיה שרוצה לתת גט דאי לאו לגרשה כתיבת גט מה צורך : **אומדנא דמוכח שאני** . שכל זמן שהיה בנו קיים לא נתן עד ששמע שמת אבל חולה כיון דרוב חולין לחיים והוא לא צוה מחמת מיתה ליכא אומדנא דמוכח כולי האי :

דומה

רבינו גרשום

אמרה ליה אין ודאי אני מריחה כמוך: מאן יהיב לן מכותבות של ירחו. תמרים ואכילנא מיניה אותו צנון. ואמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה לבודקה ולא לדבר אחר לא אמרינן בא עליה שוב ואשתו גמורה היא ואינו יורשה. ואיכא דאמרי נשואה היתה הואיל ונכנס אחריה לבודקה על דעת כן [נכנס] שדעתו נוטה בה לגרשה אם היא תותרנית אינו דין שיורשה הואי דגמר בלבו בחייה לגרשה ומתה לאלתר דיינינן ליה כמאן דגרשה ואינו יורשה: סבלונות הדרי. וכל תכשיטין ששלח לה כדי להביאם עמה: מאכל ומשתה. ששגר למחר מקדושין לא הדרי הואיל ואכל שם בדינר: הדרא בה היא. אע"פ שאכל שם בדינר הדר כל מאכל ומשתה ואפי' כישא דירקי אגודה של ירק: ושמין לו דמי בשר בזול. כלומר אם אכל שם אין מחזירין לו כל הבשר והמאכל כשיעור אותן דמים שהיה שוה כששילח לשם אלא כל זוז שנתן לה במאכל מחשבין ליה ד' דנקי. הזוז מחלקין לו' חלקים ד' חלקים תחזור לו וב' חלקי' מנכה לו היינו שליש מנכה: פיסקא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ושייר קרקע כל שהוא. לעצמו שלא כתב כולו אע"פ שעמד מתנתו מתנה דאמרינן הואיל ששייר קרקע אמדינן דעתיה למימר דלהכי שייר דלסמוך עילויה שיתפרנס ממנה אי קאים ולא תחזור לו עולמית מה שנתן. אבל לא שייר קרקע כלל אין מתנתו מתנה ואם עמד חוזר במה שנתן. ובתר אומדן דעתא אזלינן במתני' : מאן תנא דמתני' דאזיל בתר אומדנא : רבי שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה . דאומדן דעת הוא . שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה נותן ומתני' ר' שמעון בן מנסיא היא : רב ששת אמר מתני' ר' שמעון שזורי היא . דאזיל בתר אומדנא . היוצא בקולר ליהרג ואמר כתבו גט לאשתי שלא תפול ליבם אע"ג דלא אמר כתבו ותנו הרי זה יכתבו ויתנו . מה שאין כן בשאר אינש דעלמא אמר כתבו להוד אין כותבין ונותנין משום שמא משחק הוא בה אבל זה שהוא בסכנה גמר ומקנה לה אע"ג דלא אמר תנו דהאי דלא אמר תנו משום שהיה בהול בצרתו ולא הספיק לומר תנו שהיו מוליכין אותו בקולר וכן במפרש בים שאמר כתבו והיוצא בשיירא במדבריות בארץ מרחקים שאינו יודע אם יחזור אם לאו אע"ג דלא אמר תנו יהבינן לה דגמר בדעתי' למימר ומשום טרדא לא אמר : ר' שמעון שזורי אומר אף המסוכן. שמסוכן בחליו שאין יודע אם יחיה אם לאו אם אמר כתבו כותבין ונותנין לאלתר דאזיל בתר אומדנא דהאי לא רצה לשחק בה והאי דלא אמר תנו שהוא טרוד בחליו . ר' שמעון מוסיף על ת"ק הוא פליג עליה אלמא דר' שמעון שזורי אזיל בתר אומדנא . ורב נחמן דמוקי מתני' כר' שמעון בן מנסיא מ"ט לא מוקים כר' שמעון שזורי שאני התם דלאו אומדן דעת הוא אלא בפירוש גלוי דעת הוא דכיון דאמר כתבו ודאי רוצה שיתנו לה. והאי דלא אמר ותנו מרוב פחד וטרוד ולאו אדעתיה. אבל גבי ר' שמעון בן מנסיא ודאי איכא אמדות דעת שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבו . ורב ששת דמוקי כר"ש שזורי מ"ט לא מוקים לה כר"ש בן מנסיא . אמר לך רב ששת אומדנא דמוכח שאני . כלומר התם מוכחא מלתא ומפורסמת היא להיכא דשמע שמת בנו וכתב כל נכסיו לאחר ואחר כך בא בנו אין מתנתו מתנה דודאי מוכחא מלתא ולא אומדנא היא שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן והתם שאני . אבל הכא גבי ר' שמעון שזורי דקאמר כתבו גט לאשתי דמסוכן הוא ולאו מוכחא מלתא כולי האי האי דאמר כתבו דלדעת כן אמר כתבו דליתנו דאזלינן

בתר

[יבמות כה: ע"ש]

[כתובות לה: ב"ק כ. קיד: ב"מ מב.]

[פסח' ס"ב מ"ז לקמן קנ.]

לקמן קנג.

לעיל קלג: [תוספתא כתובות פ"ד]

[ג"י רש"ל וגי' רש"א כתיבה ולר"ל משעת נתינה ולמאי דמפרש אית ליה]

[נ"ל שאלמלי פי' פוס' מגילה כח.]

נ"ל דתנן

גיטין יג: חולין עה. [illegible]

[דף קמז.]

[תוספתא דכתובות פ"ד]

הגהות הב"ח

(א) גמרא מאן יהיב וכו' עליה חורבה: (ב) רשב"ם ד"ה שכיב מרע וכו' כדתנן לקמן: (ג) ד"ה מתנתו וכו' מחמת מיתה לא בעי קנין והיינו במקלת נמחק: (ד) ד"ה לא שייר וכו' אמרינן דהאי לאו דעתא: (ה) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוס' ד"ה נכנס וכו' דבארוסה מיירי ונכנס אחריה לראות אם היא תותרנית לא ישאנה ואם אינה וכו' יורשה דססם אחר דידיה: